

Το Συμβούλιο της Επικρατείας και το Περιβάλλον

του Βασίλη Κ. Μποτόπουλου

Η εκδήλωση για τη βράβευση της αποκατάστασης του Αρσακείου Μεγάρου, όπου βρίσκεται η έδρα του Συμβουλίου της Επικρατείας, είναι για μένα μεγάλη χαρά και ο λόγος δεν είναι, μόνο, γιατί είμαι ο πρόεδρος του ανωτάτου δικαστηρίου, το οποίο η πολιτεία τίμησε, πράγματι, εγκαθιστώντας το στο μνημειακό αυτό κτίριο του ιστορικού κέντρου της Αθήνας. Η χαρά μου οφείλεται και στη διαπίστωση ότι η αποκατάσταση του μεγάρου έχει συμβάλει, όπως άλλωστε ήταν φυσικό και στη γενικότερη πολιτιστική αναβάθμιση του κέντρου της πόλης, όπως μαρτυρούν, η ωραία στοά του βιβλίου έξω από την αίθουσα αυτή, καθώς και η ίδια η αίθουσα όπου γίνεται η σημερινή εκδήλωση.

Η βράβευση αυτή είναι πρωτίστως βράβευση της καλλιτεχνικής ευαισθησίας εκείνων που είχαν την ευθύνη της αποκατάστασης ενός τόσο ωραίου κτιρίου, που διασώθηκε χάρις του νομικού πλαισίου το οποίο έχει θεσπίσει η πολιτεία για την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, χάρις, επίσης, στα οικονομικά μέσα που η ίδια διέθεσε, αλλά και χάρις στους καλούς αρχιτέκτονες, επιβλέποντες, τεχνίτες και ειδικούς, κάθε λογής, που χρησιμοποίησε, τους οποίους η σημερινή βράβευση τιμά. Θα έλεγα ότι η βράβευση τιμά και την ίδια την Ευropa Nostra που απένειμε το βραβείο και που είναι τόσο γνωστή για την οικολογική, γενικά, ευαισθησία της.

Επιβραβεύεται, ακόμη, η τεχνογνωσία εκείνη που απέδειξε, και στο συγκεκριμένο έργο, ότι η τεχνολογία μπορεί να συμφιλιωθεί με το περιβάλ-

λον, τον άνθρωπο και την κοινωνία.

Η βράβευση αυτή αντανακλά, όμως, και στο έργο του Συμβουλίου της Επικρατείας, του οποίου η νομολογία, χρόνια τώρα, έχει αναλάβει αποφασιστικά, μέσα στα πλαίσια της διαισθητικής του λειτουργίας, την προστασία του περιβάλλοντος, φυσικού, οικιστικού και πολιτιστικού.

Στο σημείο αυτό επιτρέπει μου να σταθώ, λίγο περισσότερο. Η νομολογία για την οποία μίλησα διακηρύσσει, με τον τρόπο της, ότι η οικονομική ανάπτυξη, δεν είναι ανεξάρτητη από το φυσικό περιβάλλον, ούτε είναι θέμα που αφορά μόνο τα άτομα ως ξεχωριστά, το καθένα, πλάσματα και τη σχέση ανάμεσά τους. Παρ' όλο ότι ο καθένας μας είναι μοναδικός, η οικονομική ανάπτυξη είναι διάσταση κοινωνική, μέρος των σχέσεων μεταξύ ανθρώπινου εγωισμού και κοινωνικού συμφέροντος. Το δε κοινωνικό συμφέρον είναι κρίση αξιολογική, που εξαρτάται από τη συγκεκριμένη ηθική στάση που υιοθετεί η κοινωνία απέναντι στην αξία του ανθρώπου, καθώς και από το είδος και τη λειτουργία του θεσμικού πλαισίου μέσα στο οποίο αναπτύσσονται οι κοινωνικές σχέσεις.

Τα προβλήματα που γεννά η επιστήμη και η τεχνολογία, η ανάπτυξη γενικά, δεν μπορούν να λυθούν μόνο από την επιστήμη και την τεχνολογία. Δεν μπορούν να λυθούν μέσω της προσπάθειας, όσο απαραίτητη και αν είναι αυτή η προσπάθεια, ώστε να αναπτυχθεί μια οικολογική ηθική. Για τη λύση των σύγχρονων προβλημάτων που η οικονομική ανάπτυξη γεννά, και ως προς το περιβάλλον και ως προς τον άνθρωπο, δεν αρκεί η προσπάθεια να υπάρξει μια νέα οικονομική ηθική, όσο πολύτιμη και αν είναι η προσπάθεια αυτή. Στο πλαίσιο ενός συστήματος οικονομικής ελευθερίας που υπηρετεί πραγματικά τα δημοκρατικά ιδεώδη πρέπει, ασφαλώς, να αναπτυχθεί μια οικονομική ηθική που να προστατεύει την ανθρωπινή αξιοπρέπεια, την κοινωνική αλληλεγγύη και το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον του ανθρώπου, το οποίο είναι ένα για όλους.

Μέχρι σήμερα, στο σύστημα της ελεύθερης αγοράς επιδιώκεται η μεγιστοποίηση της προσωπικής ωφέλειας και η ελαχιστοποίηση του κόστους. Αν δεν αλλάξει ο κώδικας συμπεριφοράς, αν μόνο κάποιοι αλλάξουν, δεν θα αλλάξει τίποτα, γιατί αυτοί οι κάποιοι δεν μπορούν να πληρώνουν για πάντα το τίμημα της μοναχικής ηθικής στάσης τους. Τη δημιουργία ενός συστήματος οικονομικής ηθικής, ενός νέου κώδικα οικονομικής συμπεριφοράς, πρέπει, για τους λόγους αυτούς, να αναλάβει η πολιτεία, με ρυθμιστικές παρεμβάσεις κανόνων δικαίου, την κύρια δε ευθύνη για την τήρηση των κανόνων αυτών φέρει το Συμβούλιο της Επικρατείας. Οι κανόνες αυτοί, πρέπει, ανάμεσα στα άλλα, να εξασφαλίζουν μεν τις ελευθερίες της αγοράς, να αποτρέπουν, όμως, τον αναθραυσμό αυτών των ελευθεριών, και ιδίως, να καθορίζουν το οικολογικό πλαίσιο μέσα στο οποίο πρέπει να κινηθούν οι οικονομικές ελευθερίες, ώστε να γίνουν και να παραμείνουν ελευθερίες του ανθρώπου, ενός ανθρώπου ολοκληρωμένου και όχι μονοδιάστατου. Για τη λύση λοιπόν των προβλημάτων που γεννά η εποχή μας δεν αρκεί η ηθική ευθύνη των επιστημόνων και των τεχνικών. Απαιτείται, προπαντός, η από μέρους της πολιτικής εξουσίας δημιουργία του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου, η επιστημονική δηλαδή του δικαίου και η άγρυπνη τήρηση των σχετικών κανόνων, από όλα τα όργανα της πολιτείας.

Έργο του δικαίου είναι να εξισορροπεί το γενικό συμφέρον και τα ατομικά συμφέροντα των πολιτών. Κύριο δε έργο του διοικητικού δικαστή είναι η εξασφάλιση αυτής της ισορροπίας. Στο έργο αυτό καταγίνεται με επιμονή και αφοσίωση μεγάλο μέρος της νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας. Μεγάλη είναι η ευαισθησία του δικαστηρίου αυτού στην προστασία και το σεβασμό της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Το δικαστήριο προσπαθεί να συμβιβάσει την ανάγκη της προστασίας αυτής με την ανάγκη προστασίας της ιδιοκτησίας.

Όπου όμως είναι απαραίτητο, δεν

Ο Β. Μποτόπουλος είναι Πρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας. Το κείμενο αποτελεί ομιλία του στην αίθουσα διαλέξεων του Αρσακείου Μεγάρου στις 10 Απριλίου 1997 με την ευκαιρία της βράβευσης του κτιρίου από την Ευropa Nostra.

διατάζει να εξάρει την κοινωνική σημασία της πρώτης και να την ικανοποιήσει, ακόμη και σε βάρος της ατομικής ιδιοκτησίας. Οι αποφάσεις του είναι σαν να μας λένε: τα μνημεία του πολιτισμού μας δεν είναι ιδιοκτησία μας, δεν ανήκουν στην υλιστική σφαίρα των σχέσεων ανθρώπου προς πράγμα. Δημιουργούν μία πνευματική σχέση και με την έννοια αυτή ανήκουν πνευματικά σ' αυτούς που τα δημιούργησαν και σ' όλες τις γενιές των ανθρώπων που θα ακολουθήσουν στη ζωή. Γι' αυτό και το δίκαιο της προστασίας τους δεν ανήκει στο κοινό ιδιοκτησιακό δίκαιο και δεν διέπεται από τις ίδιες αρχές. Κάθε τόπος πρέπει να διατηρεί την ιστορική του μνήμη. Είναι και αυτή ένα μέρος του αγαθού που ονομάζουμε ποιότητα ζωής. Αυτό είναι το βαθύτερο νόημα της νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας, που αφορά τους θεμιτούς περιορισμούς της κυριότητας χάριν της προστασίας της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Γνωρίζω δε ότι η στάση αυτή του δικαστηρίου συγκινεί τον άνθρωπο. Ο άνθρωπος δεν αδιαφορεί για τα περασμένα. Όχι

μόνο γιατί η ιστορία του τόπου μας είναι μέρος της ψυχής μας, αλλά και γιατί είναι φυσική μια νοσταλγική τάση του ανθρώπου προς το παρελθόν. Τα περασμένα τα αισθανόμαστε και μερικές φορές τα κλαίμε, σαν κάτι δικό μας που το χάσαμε ή που δεν το ζήσαμε ή δεν το καταλάβαμε. Για το λόγο αυτό θα έλεγα ότι όλη η ζωή μας είναι μια τύψη, που όλοι, λίγο - πολύ, την αισθανόμαστε. Πόσα πράγματα θυμόμαστε μεγάλοι, πράγματα που ζούμε μαζί μας, που είναι δεμένα με μας και που θέλουμε να μην μας παρακινούν στην αγάπη των περασμένων!

Τελειώνοντας θέλω να πω και τούτο. Το Αρσάκειο Μέγαρο που διασώθηκε ως στοιχείο της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, είναι ένα καλλιτέχνημα της αρχιτεκτονικής, του οποίου η χρήση υπηρέτησε την ελληνική παιδεία και ήδη υπηρετεί τη δικαιοσύνη. Η Παιδεία υπηρετεί και την Τέχνη και τη Δικαιοσύνη. Η εγκατάσταση του Συμβουλίου της Επικρατείας σε ένα κτίριο που είναι έργο Τέχνης προσφέρει ένα υψηλό παράδειγμα ιδεαλισμού από μέρους της Πολιτείας που εννοεί

να συνταιριάζει, συμβολικά, τη Δικαιοσύνη με την Τέχνη.

Η Τέχνη, καλλιεργώντας την ευαισθησία του ανθρώπου, προάγει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια που σε τελευταία ανάλυση, είναι και ο σκοπός του δικαίου. Η Τέχνη, ως λειτουργία, δεν εξαντλείται, όμως, στην προσωπική επικοινωνία ανάμεσα στον ευαίσθητο δέκτη - υποκείμενο των μηνυμάτων της και το έργο - αντικείμενο της αισθητικής απόλαυσης, είναι, ακόμη, μία κοινωνική λειτουργία με αυτόνομη ηθική υπόσταση, που προβάλλει βιώματα της κοινωνίας και έχει μία ιδιαίτερη παιδευτική αξία και από την άποψη αυτή. Η ελευθερία έκφρασης των βιωμάτων αυτών από τον καλλιτέχνη, συνδέει την τέχνη με την ελευθερία, ως γενικότερη ηθική και κοινωνική αξία. Τα ιδεώδη της ελευθερίας, του ωραίου και της δικαιοσύνης, ανήκουν στην ίδια κατηγορία νοημάτων. Όλα ανάγονται στη θεμελιώδη έννοια της ανθρωπιάς, την ανώτατη αξία της ανθρωπίνης υπόστασης, την οποία έχει χρέος να υπηρετεί και ο δικαστής.

Ελευθερία ή... Δίκτυο;

του Βασιλείου Βεσκούκη

Πολλά έχουν γραφεί σχετικά με το Internet και τις αλλαγές που θα φέρει στη ζωή μας, τα περισσότερα από τεχνολάτρες και (επιεικώς) ανυποψίαστους. Ένα θέμα που συνήθως υποβαθμίζεται, είναι αυτό των επιδράσεων του Δικτύου στο κοινωνικό γίγνεσθαι μέσω του περιεχομένου του. Θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε ορισμένα σημαντικά ζητήματα, όπως αυτό της λογοκρισίας και της ελεύθερης διακίνησης των ιδεών, του ελέγχου της κοινωνικής συμπεριφοράς και της λειτουργίας του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Παλαιότερα, τα πράγματα έμοιαζαν πιο απλά: το ίδιο το μέσο μετάδοσης μιας πληροφορίας χαρακτηριζόσε σε γενικές γραμμές και την ποιότητα της. Θυμάμαι τη διατύπωση της γιαγιάς μου: "πρέπει να κάνεις το τάδε: το έπρε

και η τηλεόραση!". Η μετάδοση πληροφοριών ήταν μια διαδικασία με μεγάλο κόστος και οι έχοντες τον έλεγχο των, σχετικά με σήμερα, λιγοστών μέσων, φρόντιζαν να τα εκμεταλλεύονται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο για να μεταδώσουν τα μηνύματα τους.

Σήμερα αυτό απέχει πολύ από την πραγματικότητα: Η τυπογραφία έγινε μια επιτραπέζια υπόθεση και με την εξάπλωση του Δικτύου καθένας μπορεί να μεταδώσει ότι νομίζει με πρακτικά μηδαμινό κόστος και σε τεράστιο αριθμό αποδεκτών. Οι αποδέκτες

των περιεχομένων του Δικτύου δεν έχουν ούτε την οργάνωση, ούτε και τη δυνατότητα να ελέγξουν τα πληροφοριακά σκουπίδια, και δεν αναφερόμαστε μόνο στην πορνογραφία ή το σατανισμό: περισσότερο επικίνδυνα είναι τα πολιτικά και πολιτισμικά πληροφοριακά σκουπίδια, τα οποία δεν είναι άμεσα ορατά, καθώς και ο έλεγχος των συνηθειών των χρηστών του Δικτύου, θέμα στο οποίο θα επανέλθουμε.

Ξεκινάμε λοιπόν οι διαμαρτυρίες από "αγανακτισμένους γονείς", εκκλησίες και άλλους τινές, και οι μητροπολίτες του σημερινού πολιτικού και τεχνολογικού status quo, αναλαμβάνουν δράση προκειμένου να μας "προστατέψουν" από "το κακό και τη διαφθορά" που υπάρχουν στο Δίκτυο. Οποία υποκρισία! Οι ίδιες οι πολιτικές και πολιτισμικές δομές που γεννούν και υποβάλλουν φαινόμενα κοινωνικής περιθωριοποίησης, διαφθοράς και φτώχειας, όπως τα ναρκωτικά, η εμπορευματοποίηση της γυναικείας (κυρίως) υπόστασης, και τα εκατομμύρια αστέγων και πεινασμένων που

Ο Β. Βεσκούκης είναι διδάκτωρ του Τμήματος Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών Ε.Μ.Π.